

بررسی فقهی و حقوقی اعانه برائتم در فضای مجازی

(معاونت، در جرایم سایبری)

فاطمه زنداقطاعی

سرشناسه: زنداقطاعی، فاطمه

عنوان و پدیدآور: بررسی فقهی و حقوقی اعانه بر اثم در فضای مجازی (معاونت در جرایم سایبری) / فاطمه زنداقطاعی

مشخصات نشر: مشهد: رستگار، ۱۳۹۴

مشخصات ظاهری: ۲۴۸ ص

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۲۱۳-۹۰-۵

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: ۱. اینترنت (فقه). ۲. فقه و حقوق- مطالعات تطبیقی. ۳. فضای مجازی- جنبه های حقوقی. ۴. اینترنت- قوانین و مقررات- ایران. ۵. جرایم رایانه ای.

رده بندی کنگره: ۹۹ ز ۹ الف / BP ۱۹۸/۶

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳

انتشارات رستگار

مشهد مقدس: خیابان آ... بهجت، بین بهجت ۴ و ۶

تلفن: ۳۲۲۲۵۰۱۰-۳۲۲۵۶۶۱۵

نام کتاب: بررسی فقهی و حقوقی اعانه بر اثم در فضای مجازی (معاونت در جرایم سایبری)

مؤلف: فاطمه زنداقطاعی

صفحه آرای: زینلی نیا

شمارگان: ۵۰ نسخه

چاپ: ذاکر

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۲۱۳-۹۰-۵

فهرست مطالب

پیشگفتار ۱۱

بخش اول: مفهومی‌شناسی

فصل اول: شناخت فضای مجازی ۱۷

۱. مفهوم‌شناسی فضای مجازی ۱۷

۱.۱. مفهوم فضا ۱۸

۱.۲. مفهوم مجاز ۱۹

۱.۳. مفهوم سایبر ۲۰

۱.۴. مفهوم فضای سایبر ۲۳

۱.۵. واقعیت مجازی ۲۷

۲. اینترنت و مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده ۲۹

۲.۱. پیشینه تشکیل اینترنت ۳۰

۲.۲. تعریف اینترنت ۳۱

۲.۳. ابزارها و قابلیت‌های اینترنت ۳۳

۲.۳.۱. رایانه‌ها ۳۳

۲.۳.۲. شبکه ۳۴

۳۶.....	۲. ۳. ۴. تارنما.....
۳۷.....	۲. ۳. ۵. پست الکترونیک.....
۳۷.....	۲. ۳. ۶. وب‌نوشت (وبلاگ).....
۳۸.....	۲. ۳. ۷. چت.....
۳۸.....	۲. ۳. ۸. شبکه‌های اجتماعی.....
۳۹.....	۳. ویژگی‌های فضای مجازی.....
۳۹.....	۳. ۱. دیجیتال بودن.....
۴۰.....	۳. ۲. کمیت اطلاعات.....
۴۱.....	۳. ۱. جهانی بودن.....
۴۱.....	۳. ۲. فاعلانی، فرازمانی و سرعت.....
۴۲.....	۳. ۳. آنلاین بودن.....
۴۳.....	۳. ۶. لینک پیوند، هایپرلینک.....
۴۴.....	۳. ۷. چندرسانه‌ای بودن.....
۴۵.....	۳. ۸. غیرمتمرکز بودن.....
۴۶.....	۳. ۹. حافظه مجازی.....
۴۶.....	۳. ۱۰. فردی در عین جمعی.....
۵۰.....	فصل دوم: مفهوم شناسی اعانه بر اساس
۵۰.....	۱. مفهوم اعانه.....
۵۰.....	۱. ۱. اعانه در لغت.....
۵۲.....	۱. ۲. اعانه در اصطلاح فقه.....
۵۲.....	۱. ۲. ۱. اعانه بدون قید قصد.....
۵۴.....	۱. ۲. ۲. اعانه با قید قصد.....
۵۶.....	۱. ۲. ۳. قصد یا صدق عرفی در اعانه.....
۵۷.....	۱. ۲. ۴. ترتب فعل در اعانه.....
۵۸.....	۱. ۲. ۵. اعانه و تهیه مقدمات.....

۱. ۲. ۶. قصد و وقوع فعل در اعانه..... ۵۹
۱. ۳. اعانه در اصطلاح حقوقی..... ۶۳
۲. مفهوم‌شناسی اثم..... ۶۶
۳. مفهوم‌شناسی جرم..... ۶۹
۱. ۳. جرم سایبری..... ۷۲
۲. ۳. ویژگی‌های جرایم سایبر..... ۷۷

بخش دوم: بررسی فقهی حقوقی اعانه بر اثم در فضای مجازی

- فصل اول: بررسی فقهی اعانه بر اثم در فضای مجازی..... ۸۳
۱. قاعده اعانه بر اثم..... ۸۳
۱. ۱. سبب قاعده اعانه بر اثم..... ۸۳
۱. ۱. ۱. از بین بردن ریشه فساد..... ۸۴
۱. ۱. ۲. نمونه‌ها: حرمت اعانه بر اثم..... ۸۶
۱. ۲. مستندات قاعده اعانه بر اثم..... ۹۰
۱. ۲. ۱. آیه قرآن..... ۹۰
۱. ۲. ۲. روایات..... ۹۴
۱. ۲. ۳. عقل..... ۹۸
۱. ۲. ۴. اجماع..... ۱۰۰
۱. ۳. شرایط تحقق اعانه بر اثم..... ۱۰۱
۱. ۳. ۱. حرمت فعل اصلی..... ۱۰۱
۱. ۳. ۲. تحقق یا وقوع عمل کمک‌شونده..... ۱۰۲
۱. ۳. ۳. علم معاون..... ۱۰۴
۱. ۳. ۴. قصد معاون..... ۱۰۹
۱. ۳. ۵. مقدمات قریب و بعید معاون..... ۱۱۳
۲. مقدمه حرام..... ۱۱۵

۱۲۰.....	۲. ۱. مقدمه حرام و عناوین ثانویه.....
۱۲۰.....	۳. حرمت اضرار به غیر.....
۱۲۴.....	فصل دوم: بررسی حقوقی اعانه بر اثم در فضای مجازی
۱۲۴.....	۱. تبیین معاونت در جرم.....
۱۲۵.....	۱. ۱. معاونت مستقل یا استعاره‌ای.....
۱۲۷.....	۱. ۲. تحقق معاونت در جرم.....
۱۳۱.....	۱. ۳. مصادیق معاونت در جرم.....
۱۳۲.....	۱. ۳. ۱. تحریک.....
۱۳۴.....	۱. ۳. ۲. ترغیب.....
۱۳۵.....	۱. ۳. ۳. تهدید.....
۱۳۷.....	۱. ۳. ۴. تطدع.....
۱۳۷.....	۱. ۳. ۵. تسبیح یا فریب.....
۱۳۸.....	۱. ۳. ۶. ساخت نهیم و سال ارتکاب جرم.....
۱۳۹.....	۱. ۳. ۷. ارائه طریق ارتکاب جرم.....
۱۴۰.....	۱. ۳. ۸. تسهیل وقوع جرم.....
۱۴۰.....	۱. ۳. ۹. سوء استفاده از قدرت.....
۱۴۱.....	۲. معاونت و مسئولیت کیفری.....
۱۴۱.....	۲. ۱. تعریف مسئولیت کیفری.....
۱۴۳.....	۲. ۲. اقسام مسئولیت کیفری.....
۱۴۵.....	۲. ۳. مسئولیت کیفری معاون.....
۱۴۶.....	۲. ۳. ۱. مسئولیت کیفری معاونت اشخاص حقوقی.....
۱۴۸.....	۲. ۳. ۲. مسئولیت کیفری ارائه‌دهندگان خدمات.....
۱۵۲.....	۳. معاونت در جرایم سایبری.....
۱۵۷.....	الف. معاونت تابع جرم اصلی.....
۱۵۷.....	۱. جرایم علیه محرمانگی داده‌ها و سامانه‌ها.....

۱. ۱. دسترسی غیر مجاز..... ۱۵۸
۱. ۲. شنود غیر مجاز..... ۱۶۰
۱. ۳. جاسوسی رایانه‌ای..... ۱۶۲
۲. جرایم علیه صحت و تمامیت داده‌ها و سامانه‌ها..... ۱۶۴
۲. ۱. جعل رایانه‌ای..... ۱۶۵
۲. ۲. تخریب و اختلال در داده‌ها و سامانه‌ها..... ۱۶۸
۲. ۳. از کار انداختن یا ایجاد اختلال..... ۱۷۰
۲. ۴. ممانعت از دسترسی به داده‌ها..... ۱۷۰
۲. ۱. تخریب و اختلال داده‌ها..... ۱۷۱
۳. ۱. کلاهبرداری مرتبط با رایانه..... ۱۷۲
۳. ۱. سرقت داده‌های متعلق به دیگری..... ۱۷۲
۳. ۲. کلاهبرداری از نه‌ای..... ۱۷۳
۴. ۱. هتک حیثیت و نشر اکاذیب..... ۱۷۵
۴. ۱. هتک حیثیت..... ۱۷۶
۴. ۲. انتشار یا در دسترس قرار دادن داده‌ها..... ۱۷۸
۴. ۳. نشر اکاذیب..... ۱۸۰
۵. بزه‌های پایه..... ۱۸۱
۶. جرم‌های مندرج در قانون تجارت الکترونیک..... ۱۸۳
۶. ۱. کلاهبرداری و جعل داده پیام..... ۱۸۴
۶. ۲. نقض حقوق انحصاری..... ۱۸۴
۶. ۲. ۱. نقض حقوق مصرف کننده..... ۱۸۴
۶. ۲. ۲. نقض قواعد تبلیغ..... ۱۸۵
۶. ۲. ۳. نقض حمایت از داده پیام شخصی..... ۱۸۵
۶. ۳. نقض حفاظت از داده پیام..... ۱۸۷
۶. ۳. ۱. نقض حقوق مؤلف..... ۱۸۷

ب. معاونت مستقل از جرم اصلی.....	۱۹۰
۱. جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی.....	۱۹۰
۱. ۱. هرزه‌نگاری.....	۱۹۱
۱. ۲. معاونت در هرزه‌نگاری.....	۱۹۳
۲. مصادیق محتوای مجرمانه.....	۱۹۶
نتیجه.....	۲۰۰
پیش‌بها‌ها.....	۲۰۸
منابع و مأخذ.....	۲۱۰
پیوست (۱).....	۲۲۵
پیوست (۲).....	۲۲۸

پیشگفتار

روند روز به روز رشد ارتباطات امروزی در قالب اینترنت و شبکه‌های اجتماعی آن سبب به هم بستن افراد بشر از طریق رایانه‌ها، تلفن‌های همراه و... شده‌است و قلمروی بشر از جغرافیای فیزیکی ایجاد کرده‌است. این فضا که مملو از داده‌های مختلف است به فضای مجازی یا فضای سایبر شهرت یافته است و سبب دسترسی انسان به اطلاعات و تعاملات مختلف شده و روابط او را توسعه بخشیده است. گذشته از منافع و مزایای این شبکه‌ی عظیم، آنچه قابل ذکر است وجود فضای بی‌حد و حصر سایبری، انسان قدرت انتخابی داده که گاه او را از چارچوب‌های مصونیت بخش سایبری و حتی محدود کننده، رهانیده و قابلیت اعمال او را در دریافت، تولید، پردازش، ذخیره، گزینش و حذف اطلاعات به سمت بی‌نهایت سوق داده است که علاوه بر ناهنجاری‌های فردی، هنجارشکنی اجتماعی و بین‌المللی را ایجاد کرده‌است. هم‌چنین نباید از این نکته غافل شد که رشد چشمگیر جرایم سایبری و گستره‌ی وسیع آن، تهدیدی علیه جوامع و افراد است و ضررهای قابل توجهی را بر دولت‌ها تحمیل کرده است. سوءاستفاده از این تکنولوژی که در اختیار همگان و عمومی است بر تعاملات افراد تأثیر گذاشته و حتی ممکن است پیامدهای مخرب و غیرقابل بازگشتی به جا گذارد. بنا به اذعان بسیاری

از متخصصان حقوقی این حوزه، رقم سیاه جرم در این فضا بالاست که در اغلب موارد، وجود مقدمات این جرایم سبب ارتکاب آن شده است؛ مانند تبلیغات ناشی از ترغیب، فریب و... در هتک حریم خصوصی، نشر اکاذیب، هرزه‌نگاری، آموزش و ارائه‌ی طریق رخنه‌کردن (هک) به اطلاعات حفاظت شده یا در اختیار نهادن اطلاعات حفاظت شده جهت سرقت، کلاهبرداری و... علاوه بر آن متفاوت بودن صلاحیت‌های کیفری در رسیدگی به این جرایم به دلیل فرامکانی و فرازمانی بودن آن، محدوده‌ی آن را بین‌المللی می‌کند؛ حتی ممکن است با مساعدت‌ها خارج از مرزهای جغرافیایی کشور باشد و ارتکاب جرم در محل خل صورت گیرد یا برعکس؛ از این‌رو نیاز است ضابطه‌ی معاونت در جرایم فضای مجازی تبیین شود تا نه‌تنها در پیشگیری از ارتکاب جرم مؤثر بوده راه‌حلی نیز در شناخت معاونت در جرایم این حوزه باشد. به عبارت دیگر گاهی افراد بر این باورند که در تحقق فعل مجرمانه دخیل باشند در مقدمات آن ایفای نقش می‌کنند مانند تسهیل و ارائه‌ی طریق هک کردن، تحریک، تشویق، تهدید بر هتک حریم خصوصی و... از آن‌جا که واقعیت خارجی در فقه دارای اثر است، جامعه‌ی اطلاعاتی و رسانه‌ای ما از جمله اینترنت نیز در آن دارای اثر است. از این‌رو سعی شده با بیان مبانی فقهی محدوده‌ی بحث کمک بر گناه (اعانه بر اثم) را مشخص و ملاک‌های حقوقی آن را تبیین نماییم سپس با معرفی مصادیق جرایم سایبری، معاونت در آن را از لحاظ حقوقی مورد بررسی قرار دهیم.

لذا این اثر در دو فصل تنظیم شده است؛ زیرا در مرحله اول نیاز به موضوع‌شناسی و تبیین مفاهیم دارد تا در مرحله بعد بتوان مبانی فقهی و حقوقی آن را مورد بررسی قرار داد. در فصل اول طی دو بخش به مفهوم‌شناسی پرداخته و در بخش اول، فضای مجازی معرفی و ویژگی‌ها و

قابلیت‌های آن بررسی شده است. در بخش دوم همین فصل به مفهوم اعانه بر اثم اشاره شده و ماهیت جرم سایبری تبیین شده است. فصل دوم نیز از دو بخش تشکیل شده است که در بخش اول، مبانی فقهی اعانه بر اثم و در بخش دوم مباحث حقوقی معاونت در جرایم سایبری مورد بررسی قرار گرفته است.

در خاتمه مراتب تشکر و قدردانی خود را از هیئت علمی و اجرایی مؤسسه علمی تحقیقاتی مکتب نرجس علیه السلام و استاد محترم حجة الاسلام والمسلمین دکتر گرایلی در راه حای و نقد عالمانه این اثر ابراز می‌دارم و بر همراهی مشفقانه پدر بزرگوارم ارج می‌نهم و توفیقات الهی را برای ایشان خواستارم. این اثر هر چند گامی ناپیش در بیون فقه و حقوق در مسائل مستحدثه است اما با دیده‌ی منت دیدگاه صاحبان علم را به خود پذیراست.

فاطمه زنداقطاعی

Zand1382@yahoo.com

زمستان ۹۴

مشهد مقدس